

Krzysztof Bojko

PIERWSZA PALESTYŃSKA INTIFADA – 1987-1991

Przyczyny intifady

Kłeska krajów arabskich w wojnie z Izraelem z lat 1948-1949 i związana z nią ucieczka z państwa Izrael ok. 800 tys. arabskich mieszkańców terytorium b. mandatu brytyjskiego (Palestyńczycy wydarzenia te określają jako Nakhba – katastrofa) nie zniweczyła aspiracji Palestyńczyków do posiadania własnego państwa, czego wyrazem, było rozpoczęcie przez nich politycznej i zbrojnej walki o tzw. sprawę palestyńską. Ogromne znaczenie dla konsolidacji ruchu palestyńskiego miało utworzenie w Gazie w 1957 r. Ruchu Wyzwolenia Narodowego Palestyny – Fatah (odzyskanie) oraz powołanie w maju 1964 r., podczas obradującego w Kairze Pierwszego Palestyńskiego Kongresu Narodowego – Organizacji Wyzwolenia Palestyny, której celem – zgodnie z tzw. Kartą Palestyńską, było zbrojne wyzwolenie wszystkich ziem palestyńskich. Od 1965 r. Fatah kieruje obecną przewodniczącą Autonomii Palestyńskiej – Jaser Arafat¹.

Kolejne klęski sąsiednich krajów arabskich w wojnach z Izraelem z lat: 1956, 1967 i 1973 oraz opuszczenie przez OWP Libanu w 1982 r., w wyniku wkroczenia tam sił izraelskich (IDF) w ramach operacji „pokój dla Galilei”, znacznie osłabiło zainteresowanie sprawą palestyńską. Wynikało to z kilku powodów. Fundamentalne znaczenie miał jednak fakt, iż po czterech dekadach walki o niepodległość na Bliskim Wschodzie dobiegał końca proces tworzenia narodu palestyńskiego, powstałego z arabskich mieszkańców Palestyny, zamieszkujących zdobyty przez Izrael w wojnie sześciodniowej Zachodni Brzeg i Strefę Gazy oraz z uchodź-

¹ *A Survey of Arab-Israeli Relations 1947-2001*, ed. by D. Lea, London 2002, s. 1-7; *The PLO Charter*, [w:] *Israel and a Palestinian State: Zero sum game?*, ed. by A. Stav, Shaarei Tikva 2001, s. 385-388; Y. Alexander, J. Sinai, *Terrorism. The PLO Connection*, New York 1990, s. 29-31; A. Bukowska, *Palestyńczycy. Ich życie i walka*, Warszawa 1978, s. 222-266; H. Jaber, *Hezbollah*, Warszawa 2001, s. 15-25.

ców palestyńskich zamieszkujących sąsiednie kraje arabskie (głównie: Jordanię, Liban i Syrię).

Konsekwencją tego była zmiana charakteru konfliktu na Bliskim Wschodzie – z arabsko-izraelskiego, w którym Izrael walczył z sąsiednimi krajami arabskimi o kontrolę nad ziemiami dawnej Palestyny na konflikt narodowowyzwoleńczy, którego stawką było utworzenie w regionie niepodległego państwa palestyńskiego. Bardzo przy tym istotny, był czynnik demograficzny, w tym bardzo szybki wzrost populacji palestyńskiej na terenach okupowanych (ok. 3,4% w Strefie Gazy i ok. 2,5% na Zachodnim Brzegu), który uniemożliwiał zdominowanie ludności palestyńskiej przez napływających na jej ziemie osadników żydowskich. W 1987 r. na terenach okupowanych przez Izrael od 1967 r. mieszkało w sumie ok. 1,4 mln Palestyńczyków, z tego na Zachodnim Brzegu ok. 836 tys. (w 2004 r. ok. 2,311 mln), a w Strefie Gazy, gdzie 60% mieszkańców miało mniej niż piętnaście lat – ok. 546 tys. (w 2004 r. ok. 1,325 mln)².

Wybuch intifady palestyńskiej poprzedził stopniowy wzrost niezadowolenia społecznego zarówno na terenach palestyńskich, jak i w Izraelu. Wywołany on został równoczesnym skumulowaniem się kilku niekorzystnych czynników ekonomicznych, społecznych i politycznych. Jednym z powodów wzrostu napięcia były trudności, jakie od połowy lat 80. XX wieku dotyczyły izraelską gospodarkę. Dużemu deficytowi budżetowemu, który był pośrednio efektem zwiększających się wydatków zbrojeniowych, wynikających m.in. z przedłużającej się od 1982 r. obecności IDF w Libanie, towarzyszyła wówczas ogromna inflacja, spowodowana z kolei uwolnieniem kursu walutowego (w 1984 r. inflacja osiągnęła wysokość ok. 445%)³.

Powiązanie gospodarki terenów okupowanych z Izraelem było znaczne; w Izraelu znajdowało w tym czasie stałe zatrudnienie ok. 120-150 tys. Palestyńczyków (ok. 10% całej populacji Zachodniego Brzegu i Strefy Gazy), dla których możliwość pracy w państwie żydowskim stanowiła zazwyczaj główne źródło utrzymania. Trudności te w sposób pośredni rzutowały na sytuację ekonomiczną ludności arabskiej. Położenie Palestyńczyków dodatkowo komplikowało osłabienie w tym czasie roli OWP w wyniku przeniesienia w połowie lat 80. kwatery głównej Arafata z Bejrutu do Tunisu. Znalazło to wyraz m.in. w zmarginalizowaniu sprawy palestyńskiej podczas obrad odbywającego się w listopadzie 1987 r. szczytu Ligi Krajów Arabskich w Ammanie, podczas którego skoncentrowano się głównie nad omówieniem spraw dotyczących konfliktu iracko-irańskiego. Po stronie palestyńskiej pojawiły się wówczas obawy, że Izrael spróbuje wykorzystać fakt

² *Israel – Population*, <http://www.exploitiz.com/Israel-Population-cg.php>. Według izraelskiego Centralnego Biura Statystycznego (CBS), przyrost naturalny na obszarach okupowanych, należał w końcu lat 80. do najwyższych w świecie. W liczącym wówczas ok. 4,4 mln osób Izraelu, przyrost naturalny wśród ludności żydowskiej, która stanowiła ok. 3,6 mln populacji kraju, wynosił ok. 1,3% (ok. 0,8 mln mieszkańców Izraela stanowili Arabowie); *The World Factbook – CIA*, <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook>.

³ F. J. Ruge-Murcia, *Heterodox inflation stabilization in Argentina, Brazil, and Israel. A Historical Review and Some Stylized Facts*, ed. by University of Montreal, May 1997, <http://www.crde.umontreal.ca/cahiers/0797-cah.pdh>; *Israeli Ministry of Finance*, http://www.mof.gov.il/beinle/ie/glance_eco2003.htm. Dzięki uruchomieniu w 1985 r. tzw. *Programu Stabilizacji Ekonomicznej*, w 1986 r. inflację roczną udało się w Izraelu obniżyć do 19,6%.

osłabienia OWP do ostatecznej aneksji reszty ziem historycznej Palestyny (w 1980 r. Kneset podjął już decyzję o zaanektowaniu Jerozolimy Wschodniej, a w 1981 r. Wzgórz Golan)⁴.

Ubočnym skutkiem osłabienia pozycji OWP był wzrost znaczenia na terenach palestyńskich lokalnych działaczy politycznych (częściowo rekrutujących się z grona miejscowych intelektualistów i kręgów akademickich, takich jak prof. Hanan Ashrawi z Uniwersytetu Bir Zeit) i młodzieży, która miała nadawać ton przyszłej intifadzie oraz luźno dotychczas związanych z laicką OWP, sił o charakterze ideologiczno-religijnym, takich jak Hamas i islamski Jihad, odwołujących się do tradycji wpływowego niegdyś na Bliskim Wschodzie *Bractwa Muzułmańskiego*⁵.

Również w Izraelu, problemom ekonomicznym towarzyszył narastający kryzys polityczny, wywołany kontrowersjami wokół odpowiedzialności ówczesnego ministra obrony – Ariela Sharona za spacyfikowanie obozów uchodźców palestyńskich Sabra i Szatila na południe od Bejrutu, który w konsekwencji doprowadził do upadku, w sierpniu 1983 r., rządu Menachema Begin⁶. Po wyborach z 23 lipca 1984 r. powstał w Izraelu rząd koalicyjny składający się z liberalno-lewicowej Partii Pracy i prawicowego Likudu. Zgodnie z umową koalicyjną zawartą między obiema partiami, przez pierwsze dwa lata funkcje szefa rządu miał sprawować lider Partii Pracy – Szymon Peres, a przez kolejne dwa lata lider Likudu – Yitzhak Shamir (przy zachowaniu przez Peresa tek wicepremiera i szefa resortu SZ).

Koalicjanci od początku mieli odmienne zdanie na temat sposobu rozwiązania problemu palestyńskiego. O ile Peres – uwzględniając dotychczasowe doświadczenia wskazujące, iż Palestyńczycy nie pogodzą się, w odróżnieniu od tzw. izraelskich Arabów, (którzy po 1948 r. przyjęli obywatelstwo Izraela) z faktem izraelskiej zwierzchności, oraz realia w terenie, w tym przewidywania demografów ostrzegających przed groźbą uzyskania przez Palestyńczyków demograficznej przewagi na obszarze tzw. dużego Izraela⁷, skłaniał się do wypracowania rozwiązania kompromisowego o charakterze długoterminowym, zakładającym nadanie Palestyńczykom ograniczonej autonomii, to liderzy Likudu byli w tej sprawie przeciwni wszelkim ustępstwom⁸.

Elastyczne podejście Peresa do przyszłości terenów okupowanych nie tylko znacznie się różniło od wizji liderów Likudu, ale i odchodziło od linii politycznej historycznych liderów PP, w tym Leviego Eshkola i Goldy Meir, którzy negocjując

⁴ G. Welty, *Palestinian Nationalism and the Struggle for National Self-Determination*, http://www.wright.edu/~gordon.welty/Berch_95.htm.

⁵ *Hamas – Islamic Resistance Movement*, http://www.ict.org.il/inter_ter/orgdet.cfm?orgid=13. W 1978 r. przyszedł duchowy lider Hamasu – szejek Ahmed Yassin oficjalnie zarejestrował w Izraelu stowarzyszenie islamskie o nazwie – *Al-Mujamma Al Islami* (stad m.in. pojawiające się oskarżenia, iż w istocie Hamas, był założony przy współudziale służb izraelskich, jako próba zbudowania alternatywy dla OWP). Już po wybuchu intifady, w lutym 1988 r., na bazie poprzedniego stowarzyszenia, szejek A. Yassin, powołał Hamas. Organizacja została zdelegalizowana przez izraelskie władze w 1989 r.

⁶ Do wyborów funkcję premiera pełnił Yitzhak Shamir.

⁷ Tak nazywano Izrael wraz z terenami okupowanymi.

⁸ A. Soffer, *Israel, Demography 2000-2020. Danger and Opportunities*, Haifa 2001, s. 17-29; E. O'Ballance, *The Palestinian Intifada*, London 1998, s. 10-17. W przemówieniu wygłoszonym 23 października 1985 r. w ZG ONZ, Sz. Peres zadeklarował podjęcie rozmów, bez warunków wstępnych z Jordanią, w sprawie znalezienia – „terytorialnego kompromisu”.

istnienie narodu palestyńskiego, skłaniali się do podzielenia obszaru Zachodniego Brzegu między Izrael i Jordanię zgodnie z tzw. planem Alona, przewidującym zachowanie przez Izrael kontroli nad Jerozolimą Wschodnią, Doliną Jordanu i pustynią Judzką. Ponadto zakładał zaanektowanie przez Izrael południowej części Strefy Gazy oraz odebranych Syrii w 1967 r. Wzgórz Golan. Od połowy lat 70., opowiadając się za polityką integracji ludności palestyńskiej z pozostałymi mieszkańcami Izraela, PP była skłonna zaakceptować istnienie na terenie Zachodniego Brzegu i Strefy Gazy, wybieranych w wolnych wyborach, palestyńskich samorządów lokalnych, jednak pod warunkiem, że byłyby one lojalne wobec utworzonej, przez Izrael na terenach okupowanych tzw. Administracji Cywilnej 'AC'⁹. Stanowisko PP, wykluczające możliwość zdominowania samorządów na terenach okupowanych przez przedstawicieli OWP, było nie do pogodzenia z nastrojami społecznymi panującymi wśród większości Palestyńczyków¹⁰.

Choć na ówczesnym etapie nie zostało to dostrzeżone przez większość izraelskiego establishmentu politycznego, poglądy Peresa konsekwentnie skłaniającego się - od połowy lat 80. do rozpoczęcia negocjacji w sprawie pokojowego uregulowania konfliktu w regionie, powiększyły z czasem rozbieżności izraelskiej opinii publicznej w tej kwestii. Co więcej, działania lidera PP przyczyniły się do przełamania u części Izraelczyków, bariery psychicznej odnośnie rozpoczęcia bezpośrednich rozmów z przedstawicielami OWP, jakich w tym okresie – pod karą więzienia – zakazywało izraelskie prawo. W konsekwencji od drugiej połowy lat 80., sporadycznie dochodziło do głośnych przypadków społecznej niesubordynacji wobec prawa, zakazującego jakichkolwiek kontaktów z OWP, w tym do propokojowych wystąpień znanych osobistości życia publicznego¹¹.

Pomimo wysiłków Peresa, sytuacja w terenie uległa zaostrzeniu, po przejściu funkcji premiera, w październiku 1986 r., przez Shamira. Opowiadając się za trwałym inkorporowaniem i skolonizowaniem całej Eretz Israel (ziemi Izraela), premier Shamir w pierwszej kolejności oszedł od polityki lidera PP szukania kompromisu z miejscową ludnością arabską. Jednym z przejawów tej polityki, było zrezygnowanie, przy zarządzaniu terenami okupowanymi, ze współpracy z lokalnymi przywódcami wioski arabskich (*mukhtars*). Opowiadając się za polityką faktów dokonanych, Shamir zdecydował się również na implementację planów Begi-

⁹ W strukturze AC, większość wyższych stanowisk, w tym gubernatorów poszczególnych guberni zajmowali Izraelczycy. Palestyńczycy obsadzali najczęściej stanowiska niższego szczebla. Nadzór nad funkcjonowaniem AC sprawował izraelski resort obrony.

¹⁰ G. Meir, <http://www.ou.org/chagim/yomhaatzmauth/golda.htm>; *The Alon Plan – 1976*, <http://www.mideastweb.org/alonplan.htm>; US Library of Congress, *The Occupied Territories*, <http://countrystudies.us/israel/32.htm>. W kwietniu 1976 r., w ramach polityki integracji prowadzonej przez PP wobec terytoriów okupowanych, ogłoszono wybory municypalne w 24 miejscowościach ZB, nadzorowane przez ówczesnego ministra obrony, odpowiedzialnego za sytuację na ZB – Sz. Peresa. Gdy wbrew nadziejom PP, poza Betlejem, we wszystkich punktach wyborczych zwyciężyli przedstawiciele OWP, wyniku wyborów unieważniono.

¹¹ <http://www.geocities.com?Broadway/5383/vophisto.html>; znany *casus* izraelskiego działacza pokojowego – Abie Nathana, kierującego w latach 1974-1993 bardzo popularną w Izraelu rozgłośnią radiową „The Voice of Peace” (ulożoną na statku zakotwiczonym na M. Śródziemnym, poza wodami terytorialnymi Izraela), który w okresie pierwszej intifady był dwukrotnie skazywany na kary więzienia (na 6 miesięcy w 1989 r. i 18 miesięcy w 1991 r.) za kontakty z J. Arafatem, na mocy głośnych i wywołujących protesty społeczne, werdyktów izraelskiego sądu; G. F. Cashman, *Nathan wants to meet Arafat again*, „The Jerusalem Post”, 08.08.2004.

na, z lat 1977-1983, odnośnie szybkiego zwiększania osadnictwa żydowskiego na terenie Zachodniego Brzegu (nazywanego w Izraelu Judeą i Samarią). W konsekwencji, w latach poprzedzających wybuch intifady i w jej trakcie, doszło do kolejnego, skokowego wzrostu populacji osadników żydowskich na terenie Zachodniego Brzegu i Strefy Gazy z ok. 46 tys. w 1985 r., przez ok. 73 tys. w 1989 r., do ok. 82 tys. w 1990, by osiągnąć ok. 116,5 tys. w 1993 r. (w 2004 r. ok. 245 tys.). Wzrastała też żydowska populacja Jerozolimy Wschodniej z ok. 60 tys. w 1981 r., przez ok. 104 tys. w 1986 r., do ok. 152 tys. w 1993 r. (w 2004 r. ok. 250 tys.)¹².

Osobnym elementem polityki Shamira było kreowanie powstania na terenach okupowanych siły alternatywnej wobec OWP przez powrót do koncepcji (z 1981 r.), tworzenia tzw. systemu *Village Leagues*, w który to wyznaczeni przez Izrael i obdarzeni przywilejami Palestyńczycy (często prawem do posiadania broni), mieli tworzyć struktury pośredniczące między izraelską władzą a arabskimi masami. System ten, w intencji jego pomysłodawców, miał funkcjonować niezależnie od istniejących na Zachodnim Brzegu i w Strefie Gazy struktur Administracji Cywilnej, w tym formacji palestyńskiej policji, również finansowanej przez Izrael. Od początku zdecydowana większość Palestyńczyków traktowała osoby współpracujące z Izraelem w ramach systemu *Village Leagues* za kolaborantów. Wiele osób zaangażowanych w funkcjonowanie ww. systemu zabito zaraz po wybuchu intifady, co sprawiło, że eksperyment ten skończył się fiaskiem¹³.

Polityka Likudu wywoływała stały wzrost niezadowolenia wśród Palestyńczyków. Sytuację zaostrzyło nominowanie przez izraelskie władze wojskowe arabskich burmistrzów w kilku miastach na terenie Zachodniego Brzegu oraz ogłoszenie w sierpniu 1986 r., przez rząd Jordanii, popieranego przez Izrael, tzw. pięcioletniego planu rozwoju dla Zachodniego Brzegu i Strefy Gazy. Przewidywał on zainwestować przez Amman, na terytoriach okupowanych ok. 1,3 mld USD (pieniądze w dużej części miały pochodzić z pożyczki z Banku Światowego). Palestyńczycy obawiali się, że implementacja jordańskiego planu ma w istocie na celu definitywne ograniczenie wpływów OWP na Zachodnim Brzegu, przyspieszenie akcji kolonizacyjnej i przygotowanie gruntu pod ostateczną aneksję tych obszarów przez Izrael lub podział Zachodniego Brzegu między Izrael i Jordanię.

Na wzrost napięcia wpłynęła też głośna sprawa aresztowania i deportowania, przez służby izraelskie, pod zarzutem prowadzenia działalności zagrażającej bezpieczeństwu Izraela, wydawcy znanego jerozolimskiego dziennika *Ash-Sha'ab* – Akrama Haniya. Atmosferę podgrzewały liczne wystąpienia i demonstracje Palestyńczyków przeciwko administracji izraelskiej i policji oraz starcia palestyńskiej młodzieży z żydowskimi osadnikami. W trakcie starć z policją izraelską, do jakich doszło na Uniwersytecie Bir Zeit zginęło dwóch palestyńskich studentów. Napiętej

¹² Foundation for Middle East Peace, Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories, <http://www.fmcp.org/feb94.html>. W 1993 r., Żydzi po raz pierwszy uzyskali przewagę demograficzną w Jerozolimie Wsch.; *The Israeli Settlement System in the Occupied Palestinian Territory*, <http://www.palestine-un.org/info/settle.html>.

¹³ Z. Schiff, Y. Ehud, *Intifada: The Palestinian Uprising – Israel's Third Front*, New York 1990, s. 21; R. Hanania, *Sharon's Terror Child*, January 18/19, 2003, <http://www.counterpunch.org/hanania01182003.html>. Realizując politykę *Village Leagues*, izraelskie władze zatrudniły na terenach okupowanych ok. 19 tys. Palestyńczyków. Kilkuset otrzymało przeszkolenie wojskowe w Izraelu.

sytuacji nie zdołały uspokoić ani pacyfikacje kolejnych demonstracji, ani decyzja władz izraelskich, w sprawie zamknięcia uniwersytetów Bir Zeit i an-Najah w Nablusie. Zamknięcie palestyńskich uniwersytetów dało efekt odwrotny od zamierzonego. Wyprowadzenie niezadowolonej młodzieży z murów uczelni na ulice przyspieszyło wybuch powstania. W konsekwencji napięcia na przełomie lat 1986-1987 na obszarze Zachodniego Brzegu, Strefy Gazy i Jerozolimy Wschodniej dały podatny grunt do intifady¹⁴.

Wybuch intifady

Za oficjalną datę wybuchu intifady przyjmuje się 8 grudnia 1987 r., dzień w którym w wyniku najechania przez izraelską ciężarówkę, w obozie uchodźców w Jebaliya w Strefie Gazy, na grupę Palestyńczyków czekających na autobusy przewożące ich do pracy w Izraelu, zginęły cztery osoby, a osiem odniosło rany. Pogrzeb ofiar wypadku przerodził się w krwawe starcia Palestyńczyków z izraelskimi siłami bezpieczeństwa i IDF. W ciągu kilku dni walki rozprzestrzeniły się na całą Strefę Gazy i Zachodni Brzeg (drugiego dnia starć, obrzuceni kamieniami Izraelczycy użyli ostrej amunicji). 11 grudnia, podczas demonstracji w Nablusie na Zachodnim Brzegu zginęło czterech kolejnych Palestyńczyków. 16 grudnia, na znak protestu przeciwko zakupieniu przez Sharona domu w jerozolimskim Starym Mieście, zamieszki objęły również Jerozolimę Wschodnią.

Intensywność starć zaskoczyła nie tylko przebywającego w Tunisie Arafata, ale i władze Izraela, które jak wiele wskazuje, początkowo źle oceniły charakter intifady. Nawet odpowiedzialny za bezpieczeństwo na terenach okupowanych izraelski minister obrony Yitzhak Rabin, zaraz po wybuchu intifady nie odwołał swego wcześniej zaplanowanego wyjazdu do USA (przeciwnicy polityczni zarzucali mu później, że bagatelizując wybuch zamieszek, spowodował ich niekontrolowane rozprzestrzenienie). Wiele wskazuje, iż IDF i służby bezpieczeństwa sądziły, że mają do czynienia z kolejną rewoltą, łatwą do stłumienia środkami sił prewencji. Zakładano, że ze względu na fakt, iż intifada nie była inspirowana przez OWP – nie powinien poprzeć jej Arafat. W tej sytuacji, jak wynika z wypowiedzi niektórych przedstawicielki izraelskiego establishmentu, Rabin, miał zwrócić się do lidera OWP o oficjalne odcięcie się przez niego od rebelii na Zachodnim Brzegu i w Strefie Gazy. Propozycja ta, była nie do przyjęcia, gdyż Arafat, choć dostrzegał zagrożenie, iż w trakcie niekontrolowanej przez OWP intifady, może utracić wpływ na sytuację w terenie na rzecz nowych liderów z terytoriów okupowanych, to jednak zdawał sobie sprawę, iż jakakolwiek współpraca z Izraelem mogłaby skompromitować go w oczach Palestyńczyków. 17 grudnia 1987 r., lider OWP

¹⁴ J. Ciment, *Palestine/Israel. The Long Conflict*, New York 1997, s. 50-57; *A Survey of Arab-Israeli...*, s. 92-94.

wygłosił oświadczenie, w którym odrzucił propozycję Rabina, co uzasadnił złamaniem przez Izrael warunków zawieszenia broni z 1982 r.¹⁵

W styczniu 1988 r., w nadziei przywrócenia wśród Palestyńczyków wpływów OWP, a przede wszystkim w celu przejęcia kontroli nad przebiegiem intifady, jeden z najbliższych współpracowników Arafata w OWP – Abu Jihad (Khalil al-Wazir), powołał tzw. Zjednoczone Przywództwo Narodowe Intifady (ZPNI), w którym początkowo poza przedstawicielami OWP znaleźli się również – George Habash z Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny (LFWP) i Nayef Hawatmeh z Demokratycznego Frontu Wyzwolenia Palestyny (DFWP). Jednym z pierwszych działań ZPNI, było utworzenie lokalnych struktur na terytorium okupowanym oraz w obozach uchodźców palestyńskich. W skład poszczególnych komórek ZPNI w terenie weszli przedstawiciele różnych frakcji OWP i osoby, które wcześniej były jedynie luźno (lub wcale), związane z *Fatah* Arafata. Podczas intifady, to lokalni działacze ZPNI wzywali mieszkańców terytoriów okupowanych do podejmowania strajków w tym szkolnych i handlowych (palestyńskie sklepy, w tym na Starym Mieście w Jerozolimie, pracowały w skróconym wymiarze godzin), nawoływali do bojkotowania towarów izraelskich, płacenia podatków na intifadę i rozliczania się z osobami współpracującymi z władzami izraelskimi. Pośrednim skutkiem tej działalności, był m.in. całkowity rozpad struktur Administracji Cywilnej oraz palestyńskiej policji, której członkowie, w celu uniknięcia oskarżenia o kolaborację z Izraelem, w pierwszych tygodniach intifady w większości podali się do dymisji¹⁶.

21 grudnia 1987 r., ZPNI ogłosiło rozszerzenie strajków i protestów na teren samego Izraela. W wyniku apelu ZPNI doszło do demonstracji z udziałem izraelskich Arabów m.in. w: Jafie, Lod, Umm al-Fahm, Nazarecie i wioskach beduińskich położonych na pustyni Negew. 22 grudnia 1987 r., w związku ze stosowaniem przez izraelskie władze coraz ostrzejszych środków mających powstrzymać intifadę, Rada Bezpieczeństwa ONZ uchwaliła rezolucję nr 605, potępiającą metody stosowane przez Izrael¹⁷.

Jedną z wielu form zwalczania intifady, boleśnie odczuwaną przez ogół Palestyńczyków, a w szczególności przez osoby zatrudnione w Izraelu, było wprowadzenie przez izraelskie władze punktów kontroli na drogach oraz godziny policyjnej na Zachodnim Brzegu i w Strefie Gazy. W wyniku tych działań, pracę w Izraelu straciło wielu robotników palestyńskich, co stanowiło poważny finansowy cios dla społeczeństwa i gospodarki terenów okupowanych (w okresie pierwszej intifady, bardzo pomocne dla ludności Zachodniego Brzegu i Strefy Gazy były przekazy pieniężne od Palestyńczyków pracujących w innych Krajach Arabskich, głównie w państwach Zatoki, które niwelowały utratę części dochodów z pracy w Izraelu). Na

¹⁵ E. O'Ballance, *op. cit.*, s. 26. W styczniu 1988 r., Sz. Peres twierdził, że w istocie, w sprawie odciążenia się od intifady, do lidera OWP zwrócił się sam premier Y. Shamir (czemu jednak Y. Shamir zaprzeczył w wywiadzie udzielonym nieco później dla „The Jerusalem Post”).

¹⁶ D. Shahaam, *Israel hamiszni haszanim*, Tel Aviv 1998, s. 484.

¹⁷ *Ibidem*, s. 27-33. W styczniu 1988 r. LFWP uruchomił w południowej Syrii rozgłośnię – „Radio Jerozolima” (Radio al-Quds), b. popularną wśród mieszkańców terytoriów okupowanych; Security Council Resolutions 1987, <http://www.un.org/Docs/scres/1987/scres87.htm>.

początku stycznia 1988 r., w ramach walki z intifadą, Izrael rozpoczął akcję deportowania osób zaangażowanych w kierowanie wystąpieniami – na teren kontrolowanej przez IDF tzw. strefy bezpieczeństwa w Płd. Libanie (do Hasbaya i Zurraya). Działania te, oraz coraz brutalniejsze tłumienie wystąpień ulicznych wywoływało powtarzające się protesty społeczności międzynarodowej, w tym ONZ.

5 stycznia 1988 r., Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła (przy poparciu USA) kolejną rezolucję (nr 607), w której zażądano od Izraela m.in. przestrzegania czwartej konwencji genewskiej odnośnie praw ludności cywilnej podczas wojny. Pomimo tych działań, w miarę przedłużania się intifady, następowało dalsze usztywnianie się stanowisk stron konfliktu. Sytuację zaognił incydent, do którego doszło 15 stycznia 1988 r. na Starym Mieście w Jerozolimie, gdzie podczas przeszukiwania osób wychodzących z modłów na Wzgórzu Świątynnym, doszło do kolejnych dużych starć między izraelską policją a miejscowymi Arabami¹⁸.

Plan uregulowania konfliktu Georga Shultza

Ponowne zaognienie konfliktu izraelsko-palestyńskiego spowodowało zwiększenie zainteresowania regionem Waszyngtonu. Wiele wskazuje, że na początku 1988 r. Biały Dom doszedł do wniosku, że wybuch intifady daje Ameryce niepowtarzalną szansę na aktywne wpłynięcie na rozwój sytuacji politycznej na Bliskim Wschodzie. W tym celu administracja Ronalda Reagana zdecydowała się na zmodyfikowanie trwającej nieprzerwanie, od wojny Yom Kipur w 1973 r., polityki udzielania bezwarunkowego poparcia dla Tel Awiwu. Liczono, że przez naciski polityczne i ekonomiczne uda się zmusić – osłabiony intifadą Izrael do podjęcia poważnego dialogu politycznego ze stroną palestyńską, reprezentowaną m.in. przez OWP. Podstawowym problemem Amerykanów, była konieczność podjęcia działań dwutorowo, aby również stroną palestyńską nakłonić do dokonania na tyle poważnego zwrotu politycznego, by kierowana przez Arafata OWP mogła zostać uznana przez USA za poważną i odpowiedzialną siłę polityczną. By tak się zaś stało, OWP musiała w pierwszej kolejności odciąć się od terroryzmu, zademonstrować wolę rozwiązania konfliktu z Izraelem metodami politycznymi oraz wyrazić gotowość uznania prawa do istnienia państwa żydowskiego na Bliskim Wschodzie¹⁹.

W styczniu 1988 r., sekretarz stanu USA – George Shultz, oficjalnie wystąpił z planem, który nawiązywał do propozycji uregulowania konfliktu izraelsko-palestyńskiego zaproponowanej w 1982 r., przez prezydenta Ronalda Reagana (tzw. plan Reagana), a zakładającej nadanie Palestyńczykom autonomii (plan został wówczas odrzucony wprawdzie przez gabinet Begin, a w kwietniu 1983 r., również przez Jordanię i OWP)²⁰.

¹⁸ Security Council Resolutions 1988, <http://www.un.org/Docs/scres/1988/scres88.htm>; *A Survey of Arab-Israeli...*, s. 94-99.

¹⁹ B. Rubin, *US Policy in the Intifadah Era, 1988-1990*, <http://meria.idc.ac.il/us-policy/data1988.html>; K. Bojko, *US Policy Towards the Middle East Conflict in the Light of Saudi, Egyptian and Jordanian Peace Initiatives*, "The Polish Quarterly of International Affairs", Summer 2002, vol. 11, No. 3, s. 28-30.

²⁰ *Palestine Facts – Reagan Plan*, http://www.palestinefacts.org/pf_1967to1991_reagan_1982.php.

Obok planu Reagana, plan Shultza nawiązywał również do wcześniejszego porozumienia egipsko-izraelskiego Camp David oraz pokojowych propozycji jordańskiego króla Husseina i izraelskiego ministra spraw zagranicznych – Peresa. Główne elementy planu Shultza obejmowały:

1. Zapowiedź zwołania konferencji pokojowej pod egidą Rady Bezpieczeństwa ONZ, w której uczestniczyć miały wszystkie strony konfliktu w regionie, akceptujące kolejne rezolucje ONZ w sprawie konfliktu na Bliskim Wschodzie, w tym nr 242 i 338 i wyrzekające się stosowania przemocy i terroru. Przy tym stroną palestyńską miała reprezentować wspólna palestyńsko-jordańska delegacja, która powinna uzgodnić warunki ogłoszenia trzyletniego okresu przejściowego dla terytoriów okupowanych.
2. W ramach procesu negocjacji pokojowych miało dojść do oddzielnych, bilateralnych rozmów między Izraelem a poszczególnymi KA.

Promując swój plan, w okresie styczeń – czerwiec 1988 r., G. Shultz trzykrotnie odbył podróże do regionu Bliski Wschód. Początkowo plan Shultza popierały Jordania, Egipt i izraelski minister Peres. Premier Shamir kwestionował zarówno jego formułę jak i szczegóły. Definitywnie odrzucały go natomiast Syria i OWP (na polecenie OWP z sekretarzem Shultzem nie spotkali się przedstawiciele ludności terytoriów okupowanych)²¹.

Sytuacja po zrzeczeniu się suwerenności nad Zachodnim Brzegiem przez Jordanię

W połowie 1988 r., pomimo dużych ofiar ludzkich po stronie palestyńskiej (188 zabitych, 1561 rannych), w tym śmierci Abu Jihada, którego zlikwidowało w Tunisie 16 kwietnia 1988 r. specjalne izraelskie komando, Palestyńczycy zaczęli odnosić pierwsze korzyści polityczne, będące bezpośrednią konsekwencją wybuchu intifady. Ich preludium, było wznowienie po pięcioletniej przerwie, przy okazji pogrzebu Abu Jihada (w Damaszku 25 kwietnia 1988), stosunków między Arafatem a syryjskim prezydentem Hafezem Assadem, co oznaczało wzmocnienie pozycji lidera OWP na arenie Krajów Arabskich²².

Przełomowe znaczenie miało jednak zrzeczenie się, przez króla Jordanii Husseina, praw do Zachodniego Brzegu (zwanego w królestwie haszymickim – Cisjordania). 28 lipca 1988 r., król Hussein wydał oświadczenie, w którym oficjalnie poinformował o zrezygowaniu z realizacji, przy współpracy z Izraelem, z wcześniej zapowiadanego, a krytykowanego przez Palestyńczyków, pięcioletniego planu rozwoju Zachodniego Brzegu. W dwa dni później Hussein ogłosił, że zamierza zastosować się do rezolucji szczytu LKA z Maroka z września 1974 r., uznającej OWP za jedynego przedstawiciela narodu palestyńskiego, co *de facto*

²¹ *Palestine Facts – Shultz Plan*, http://www.palestinefacts.org/pf_1967to19991_shultz_plan.php; B. Rubin, *op. cit.*

²² United Nations GA, 24 October 1988, A/43/694, Report of the Special Committee to Investigate Israeli Practices Affecting the Human Rights of the Population of Occupied Territories, <http://www.dominio.un.org/UNISPAL.NSF>; D. Cohn-Sherbok, D. El-Alami, *Konflikt palestyńsko-izraelski*, Warszawa 2002, s. 216-217.

oznaczało zrezygnowanie przez Jordanię z roszczeń do dawnej Cisjordanii. Przy tej okazji, król Hussein rozwiązał niższą izbę jordańskiego parlamentu, w której na 60 miejsc, 30 było obsadzanych przez Palestyńczyków z ZB. Tym samym, w sposób naturalny to OWP zyskiwało rangę głównej siły, aspirującej, po stronie arabskiej, do praw do okupowanego ZB. Wiele wskazuje, że na decyzję króla Husseina, w sprawie rezygnacji z praw do Cisjordanii miała wpływ nie tyle solidarność arabska oraz chęć udzielenia pomocy walczącym Palestyńczykom, co również obawy, że dalsze angażowanie się po stronie palestyńskiej może spowodować rozlanie się intifady również na Jordanię, gdzie Palestyńczycy stanowili, wg danych oficjalnych, ok. 60% populacji. Inna sprawa, że zrzeczenie się przez Jordanię prawa do ZB, pomogło również liderowi Likudu – Y. Shamirowi, który krok króla Husseina przedstawiał w Izraelu jako sukces polityki Likudu, zwyciężyć w wyborach parlamentarnych jakie odbyły się w państwie Izrael w dniu 1 listopada 1988 r.

Decyzje króla Husseina, diametralnie zmieniały sytuację Palestyńczyków, dając J. Arafatowi historyczną szansę na zmianę charakteru OWP z ruchu narodowyzwoleńczego na ruch niepodległościowy. W celu zdobycia międzynarodowego poparcia dla sprawy palestyńskiej lider OWP zdecydował się na wykonanie kilku spektakularnych gestów politycznych, które miały zademonstrować światu OWP jako poważną i odpowiedzialną siłę polityczną. Najważniejszym z nich, było proklamowanie podczas XIX sesji Palestyńskiej Rady Narodowej (PRN), zwanej – „spotkaniem intifady” (obradującej w Algierze w dniach 12-15 listopada 1988 r.), niepodległości Palestyny. Zgodnie z tzw. Deklaracją Algierską stolicą niepodległej Palestyny miała być Jerozolima (*Al Quds*). Przy tej okazji, uznając rezolucje ONZ nr 224 i 338, PRN de facto zaakceptowała prawo Izraela do istnienia, a sam J. Arafat zgłosił gotowość spełnienia większości amerykańskich warunków prowadzących do rozpoczęcia dialogu politycznego z Izraelem (w Tel Awiwie zignorowano zarówno ogłoszenie przez PRN niepodległości Palestyny, jak i deklarację J. Arafata o gotowości do rozmów). W tym celu, po odbyciu konsultacji ze szwedzkim ministrem SZ – Stenem Anderssonem, J. Arafat zdecydował o oficjalnej zmianie stanowiska OWP w kwestii pokojowego planu G. Shultza. W przemówieniu wygłoszonym na forum ZG ONZ w dniu 13 grudnia 1988 r. w Genewie (sesję przeniesiono do Szwajcarii, ze względu na nie udzielenie J. Arafatowi, przez władze amerykańskie, wizy do USA), lider OWP wyrzekł się terroryzmu, co było jednym z podstawowych warunków uznania OWP przez USA. Odejście w przemówieniu, od tekstu uzgodnionego wcześniej z G. Shultzem, wywołało jednak niezadowolenie administracji USA, która nie była w pełni usatysfakcjonowana wystąpieniem palestyńskiego lidera. Mimo to, w styczniu 1989 r., rozpoczęły się w Tunisie pierwsze historyczne rozmowy między przedstawicielami OWP, a USA (stronę amerykańską reprezentował ambasador – Robert Pelletreau).

Jednym z głównych powodów dla którego plan Shultza nie doczekał się nigdy realizacji, poza sceptycznym do niego podejściem strony izraelskiej, było odejście sekretarza G. Shultza ze stanowiska po zwycięstwie wyborach w listopadzie 1988 r., prezydenta Georga H.W. Busha (G. Shultza zastąpił na stanowisku sekretarza stanu – James Baker).

Mimo zmiany administracji USA, wyrażenie przez J. Arafata woli rozwiązania konfliktu z Izraelem na drodze pokojowej, spowodowało dalszy wzrost pozycji lidera OWP na forum międzynarodowym, czemu nie było już w stanie zaszkodzić zdezaktualizowanie się planu Shulza. Potwierdzeniem wzmocnienia pozycji J. Arafata było zarówno nadanie mu, w dniu 31 marca 1989 r., podczas posiedzenia OWP w Tunisie, tytułu prezydenta Palestyny jak i jego triumfalna wizyta, 1 maja 1989 r. we Francji, w tym rozmowy z prezydentem Francois Mitterrandem²³.

Sukcesy palestyńskiego przywódcy były obserwowane ze wzrastającym zaniepokojeniem przez rząd Shamira. W marcu 1989 r., w celu zatrzymania inicjatywy politycznej Arafata, wizytę w Waszyngtonie złożył izraelski minister SZ – Moshe Arens. Z kolei w kwietniu 1989 r., z prezydentem G.H. Bushem spotkał się premier Shamir, który w rozmowie z amerykańskim przywódcą kategorycznie odrzucił możliwość podjęcia, przez Izrael rozmów z OWP. Jednocześnie jednak zadeklarował, że w przypadku zakończenia intifady, Izrael zgodzi się na przeprowadzenie na terenach okupowanych w pełni demokratycznych wyborów (tzw. plan Shamira). Równocześnie Shamir wyrażał gotowość podjęcia rozmów z reprezentacją społeczności palestyńskiej, która zostanie wyłoniona w trakcie takich wyborów. Plan Shamira został zaaprobowany przez Knesset w dniu 14 maja 1989 r.

W drugiej połowie 1989 r., próbę wymuszenia rozpoczęcia dialogu politycznego między Izraelem a Palestyńczykami podjął nowy amerykański sekretarz stanu J. Baker. Sceptycznie nastawiony do proponowanej przez G. Shultza koncepcji zorganizowania międzynarodowej konferencji pokojowej pod egidą ONZ, jednocześnie popierał „izraelską” propozycję przeprowadzenia wolnych wyborów na terenie ZB i SG, oraz opowiadał się za jak najszybszym podjęciem rozmów między władzami Izraela a stroną palestyńską (z uwagi na opór Izraela, przynajmniej na początku w rozmowach nie mieli uczestniczyć przedstawiciele OWP). W celu zmuszenia stron do rozpoczęcia dialogu, z jednej strony J. Baker ostrzegał Izrael przed konsekwencjami kurczowego trzymania się idei budowy „wielkiego Izraela”, z drugiej zaś strony wzywał Palestyńczyków do zrezygnowania ze stosowania bojkotu ekonomicznego wobec Izraela oraz do odejścia od antyizraelskiej retoryki.

Z niezależną inicjatywą polityczną wyszedł w tym czasie również egipski prezydent Hosni Mubarak, który we wrześniu 1989 r. przedstawił 10 punktowy plan mający doprowadzić do rozpoczęcia rozmów między izraelskimi władzami a przedstawicielami OWP. Egipski plan, który popierała PP, był omawiany w Kairze, przez ministra Sz. Peresa. Jednak w październiku 1989 r., możliwość przyjęcia propozycji egipskich odrzucił – głosami ministrów Likudu – izraelski rząd. W tej sytuacji, w grudniu 1989 r., sekretarz stanu USA wystąpił z pięciopunktowym planem, zwanym jako – „plan Bakera”, obejmującym m.in.: zwołanie trójstronnej konferencji z udziałem szefów resortów SZ z: USA, Izraela i Egiptu, której celem miało być m.in. zatwierdzenie składu delegacji palestyńskiej, przygotowanie planu spotkań między Izraelczykami i Palestyńczykami oraz omówienie kwestii wolnych wyborów na terenie ZB i SG. Plan Bakera przewidywał, że

²³ B. Rubin, *op. cit.*

w składzie delegacji palestyńskiej powinni się znaleźć przede wszystkim Palestynczycy ze SG i ZB²⁴.

Realizację planu Bakera znacznie jednak utrudniło ogłoszenie przez premiera Shamira, w styczniu 1990 r., założeń polityki izraelskiego rządu, zgodnie z którymi na tereny palestyńskie miał być skierowany główny strumień przyjeżdżających do Izraela emigrantów z ZSRR (w 1990 r., jedynie w Jerozolimie Wschodniej osiedliło się kilkadziesiąt tysięcy nowych emigrantów). Działania izraelskiego rządu spowodowały nie tylko ponowny wzrost napięcia na terenach okupowanych, w tym walki palestyńskiej młodzieży z osadnikami, ale również usztywnienie stanowiska OWP wobec propozycji amerykańskich. W tej sytuacji, w pierwszej połowie 1990 r. doszło wprawdzie do zatrzymania między stronami dialogu politycznego, a następnie, po przeprowadzeniu, przez Palestyński Front Wyzwolenia, ataku na plażę w Tel Awiwie 30 maja 1990 r. do jego całkowitego zerwania (20 czerwca 1990 r., kontakty z OWP zawiesił również rząd USA, motywując to nie potępieniem, przez Arafata majowego ataku terrorystycznego w Tel Awiwie)²⁵.

Brak elastyczności Shamira w kwestii rozwiązania konfliktu palestyńskiego budził coraz większe problemy zarówno wewnątrz izraelskiej koalicji rządzącej, jak i w stosunkach z Waszyngtonem. Problemy polityczne pogłębiały jeszcze trudności ekonomiczne Izraela w związku z koniecznością absorpcji aliji z ZSRR. Brak postępów w procesie pokojowym sprawił, że Amerykanie wstrzymali Tel Awiwo wi pomoc finansową w wysokości ok. 10 mld USD na sfinansowanie kosztów osiedlenia w Izraelu kilkuset tysięcy fali imigrantów żydowskich napływających z ZSRR. Próbuąc doprowadzić do przesilenia rządowego, w lutym 1990 r. Peres zagroził opuszczeniem koalicji przez PP, o ile premier Shamir nie odpowie pozytywnie na nowe propozycje pokojowe USA. Wobec braku reakcji premiera w marcu 1990 r. przedstawiciele PP wyszli z rządu. W czerwcu 1990 r., w Izraelu powstała nowa koalicja rządząca z udziałem Likudu i małych partii prawicowych.

W połowie 1990 r., w trzecim roku palestyńskiej intifady, sytuacja przybrała charakter patowy. Zdecydowanemu – w stosunku do początku intifady – wzmocnieniu pozycji OWP i Arafata, towarzyszyło utrzymanie w miarę silnej pozycji, co potwierdzały wyniki sondaży opinii publicznej, przez lidera Likudu – Shamira. W tej sytuacji, wobec niemożności znalezienia rozwiązania kompromisowego, stało się jasne, że rozwiązanie konfliktu izraelsko-palestyńskiego i zakończenie intifady, nie jest możliwe bez odpowiednio silnego nacisku ze strony wspólnoty międzynarodowej lub zachwiania pozycji jednej ze stron konfliktu²⁶.

²⁴ *Baker five points* „New York Times”, December 7, 1989.

²⁵ E. Bentsur, *The way to peace emerged at Madrid: A decade since the 1991 Madrid Conference*, Jerusalem Center for Public Affairs, <http://www.jcpa.org/jl/vp472.htm>; *A Survey of Arab-Israeli...*, s. 18, 114-115.

²⁶ K. Bojko, *Rosja – Izrael. Szanse i bariery rozwoju stosunków dwustronnych*, „Sprawy Międzynarodowe” 2002, nr 4 (LV), s. 54-55.

Przyczyny załamania się pierwszej palestyńskiej intifady

Momentem przełomowym dla przyszłości intifady był nieoczekiwany atak Saddama Husajna na Kuwejt w sierpniu 1990 r. oraz poparcie irackiego przywódcy przez lidera Palestyńczyków. Początkowo Arafat wraz z częścią przedstawicieli KA popęcił atak na Kuwejt, ale w końcu sierpnia 1990 r. wydał wraz z Husajnem oświadczenie, w którym zadeklarował, iż Irakijczycy i Palestyńczycy występują wspólnie przeciwko izraelskiej okupacji Palestyny i ewentualnej amerykańskiej interwencji w regionie.

Konsekwencje związania się przez Arafata z Husajnem, w tym jego deklaracji gotowości ze strony Palestyńczyków do zaatakowania celów amerykańskich w przypadku uderzenia przez USA na Irak, były dla sprawy palestyńskiej opletane. W warunkach podwyższonego napięcia w regionie, w końcu października 1990 r., izraelskie władze wprowadziły dla Palestyńczyków pełny zakaz przemieszczania się po terenie okupowanym (co w grudniu 1990 r. potępiła RB ONZ w rezolucji nr 681). Straty finansowe z tego powodu miały sięgnąć po stronie palestyńskiej ok. 150-200 mln USD.

Po klęsce Iraku w operacji „Pustynna Burza”, Husajn wraz z Arafatem zostali izolowani nie tylko na forum międzynarodowym, ale nawet w gronie KA. Co gorsza, doszło wówczas do wydalenia z wielu KA, a szczególnie z niektórych państw Zatoki, pracujących tam palestyńskich specjalistów, którzy powszechnie byli oskarżani o nielojalność wobec władz krajów zamieszkania. Zważywszy zaś na fakt, że przekazy dewiz od Palestyńczyków zamieszkujących sąsiednie KA, były obok pomocy ze strony organizacji charytatywnych, w tym UNRWA, znaczącym źródłem utrzymania dla wielu rodzin palestyńskich, ich utrata oznaczała dla ludności ZB i SG prawdziwą katastrofę.

W konsekwencji politycznych i ekonomicznych strat spowodowanych udzieleniem poparcia dla Husajna, poważnemu osłabieniu uległa również międzynarodowa pozycja OWP, w tym samego Arafata. Miało to wpływ zarówno na zmniejszenie intensywności intifady, jak i zahamowało nadzieje Palestyńczyków na osiągnięcie sukcesu poprzez stosowanie dotychczasowej polityki oporu. Równocześnie wzmocnieniu uległa pozycja Izraela, który w nagrodę za odpowiedzialną postawę podczas amerykańskiej operacji przeciwko Irakowi, w tym za wstrzymanie się z odpowiedzią na zaatakowanie swego terytorium przez irackie Scudy, otrzymał dalsze polityczne i ekonomiczne wsparcie USA.

Zmiany, do jakich doszło na Bliskim Wschodzie po zakończeniu kampanii irackiej, w tym tak znaczące osłabienie strony palestyńskiej, przy jednoczesnym ogromnym zwiększeniu obecności i prestiżu USA w regionie, wytworzyły niemal idealne warunki do zrealizowania amerykańskich planów odnośnie pokojowego uregulowania konfliktu izraelsko-palestyńskiego. Planom Amerykanów sprzyjała zarówno izolacja Arafata, jak i konieczność pozyskania przez Tel Awiw amerykańskich funduszy na osiedlanie w Izraelu kolejnych emigrantów żydowskich z ZSRR.

W celu skłonienia stron konfliktu do rozpoczęcia negocjacji pokojowych, w marcu 1991 r. wizytę w krajach regionu złożył sekretarz stanu USA – J. Baker. W ocenie Amerykanów jednym z głównych punktów zapalnych, utrudniających dialog między Izraelczykami i Palestyńczykami było osadnictwo żydowskie na terenach okupowanych. Dlatego już w maju Baker uznał izraelską politykę rozwoju osadnictwa za największą przeszkodę w osiągnięciu porozumienia pokojowego z Palestyńczykami.

O tym jak bardzo ówczesnej administracji USA zależało na sukcesie rozmów izraelsko-palestyńskich świadczy m.in. nawiązanie przez Waszyngton, współpracy z Moskwą. 31 lipca 1991 r. prezydenci USA i Rosji oficjalnie ogłosili, iż w październiku rozpocznie się bliskowschodnia konferencja pokojowa. 30 października 1991 r. otwarcie konferencji w Madrycie zainicjowało proces polityczny, który spowodował zakończenie pierwszej palestyńskiej intifady²⁷.

²⁷ S. Nusseibeh, S. Feldman, *The Developments and Effects of the Gulf War on the Arab-Israeli Conflict. A Palestinian and an Israeli Perspective*, Athens 2001, s. 4-26.